

Sygn. akt I CSK 2692/22

POSTANOWIENIE

Dnia 19 sierpnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Banku [...] spółki akcyjnej w W.
przeciwko J. A.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 sierpnia 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 24 marca 2021 r., sygn. akt V ACa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowa [...] Bank [...] Spółka Akcyjna w W. ostatecznie domagała się zasądzenia od pozwanej J. A. kwoty 115 682,20 zł z odsetkami umownymi w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP od kwoty 108 908,38 zł, liczonymi od dnia 15 października 2019 r. do dnia zapłaty.

Pozwana J. A. wniosła o oddalenie powództwa kwestionując podstawy i wysokość roszczenia.

Sąd Okręgowy w E. ustalił, iż 6. lipca 2009 r. [...] Bank [...] Spółka Akcyjna w W. oraz R. A. i D. A. zawarli umowę o kredyt mieszkaniowy „[X.]”, hipoteczny z

oprocentowaniem zmiennym. Zgodnie z umową bank udzielił kredytu w wysokości 156300 zł celem nabycia i remontu lokalu mieszkalnego. Kredytobiorcy zobowiązali się spłacić tę kwotę w 360 malejących ratach kapitałowo-odsetkowych do dnia 1 lipca 2039 r. zgodnie z harmonogramem spłat. Szacunkowa całkowita kwota kredytu do spłaty wynosiła 262 705,58 zł. Zabezpieczenie kredytu stanowiła m.in. hipoteka zwykła na nieruchomości lokalowej kredytobiorców oraz na nieruchomości lokalowej (mieszkaniu) J. A.. Na obydwu nieruchomościach zostały ponadto ustanowione hipoteki kaucyjne do kwoty 78 150 zł.

W umowie zastrzeżono, że bank może wypowiedzieć umowę w części dotyczącej warunków spłaty między innymi w przypadku niedokonywania przez kredytobiorcę spłaty dwóch kolejnych rat kredytu. Powiadomienie o wypowiedzeniu umowy miało nastąpić poprzez jego doręczenie kredytobiorcy i osobie poręczającej oraz będącej dłużnikiem z tytułu zabezpieczenia kredytu, osobiście - za potwierdzeniem odbioru, bądź listem poleconym - wysłanym za potwierdzeniem odbioru na ostatni znany bankowi adres korespondencyjny. Okres wypowiedzenia umowy wynosił 30 dni, licząc od dnia następnego po dacie doręczenia wypowiedzenia lub odebrania listu poleconego, lub po upływie 14 dni po dniu pierwszego awizowania nie odebranego listy poleconego.

Pozwani do września 2018 r. wywiązywali się z obowiązku spłaty rat. Na dzień 17 września 2018 r. do spłaty pozostało 108 908,38 zł. Pismem z dnia 31 grudnia 2018 r. powód wypowiedział kredytobiorcom umowę kredytu w części dotyczącej warunków spłaty z powodu niedotrzymania warunków finansowych. Wypowiedzenie zostało doręczone D. A. w dniu 8 stycznia 2019 r. oraz R. A. w dniu 9 stycznia 2019 r. Następnie powód pismem z dnia 14 lutego 2019 r. wypowiedział wierzytelność hipoteczną wobec J. A. z terminem wypowiedzenia wynoszącym 30 dni od doręczenia pisma. Pismo doręczono pozwanej w dniu 21 lutego 2019 r. W dniu 14 października 2019 r. powód wystawił wyciąg z ksiąg bankowych wykazujący jej wymagalne zobowiązanie w wysokości 118 682,20 zł. Po wniesieniu niniejszego powództwa, na poczet zadłużenia dokonano spłaty kredytu w łącznej wysokości 3 000 zł (18 marca 2019 r., 1 kwietnia 2019 r. i 17 kwietnia 2019 r. po 1 000 zł). Wpłata została przeznaczona na pokrycie odsetek karnych.

Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo na podstawie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. z 2016 r., poz. 790), jako zobowiązanie ciążące na pozwanej jako dłużniczce rzeczowej. Wyjaśnił, że w przypadku zabezpieczenia kredytu hipoteką ustanowioną na nieruchomości osoby trzeciej wypowiedzenie umowy kredytu musi być skierowane zarówno do kredytobiorcy, jak i do właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką, co w stosunku do pozwanej nastąpiło pismem z dnia 14 lutego 2019 r. Wierzyciel mógł więc wystąpić z powództwem o zapłatę przeciwko pozwanej dłużniczce rzeczowej, by uzyskać tytuł wykonawczy z ograniczeniem odpowiedzialności dłużnika do wysokości hipoteki i egzekucji z nieruchomości.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 24 marca 2021 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. W uzasadnieniu wyjaśnił, że ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd pierwszej instancji są prawidłowe, jednak należało na ich podstawie wysnuć inne wnioski prawne. Zwrócił uwagę, że pozwana konsekwentnie powoływała się na niewymagalność roszczenia powoda, w tym na fakt niewypowiedzenia umowy pożyczkobiorcom, jakkolwiek nie precyzowała tego zarzutu. Sąd Apelacyjny poszerzył ustalenia w oparciu o uzupełniającą analizę umowy kredytowej i stwierdził, że warunkiem jej wypowiedzenia dłużnikom osobistym (§ 40) było niedokonanie przez kredytobiorców spłaty dwóch kolejnych rat kredytu w terminach określonych przez bank w wysłanych do nich i poręczycieli dwóch kolejnych przypomnieniach. Sąd zwrócił uwagę, że powód nie załączył do pozwu dokumentów wskazujących na wykonanie tego obowiązku ani w stosunku do dłużników osobistych, ani do pozwanej. Nie wykazał też, że pouczył dłużników osobistych o możliwości złożenia, w terminie 14 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, wniosku o restrukturyzację zadłużenia w myśl art. 75c ust. 2 pr. bank. W konsekwencji Sąd Apelacyjny ocenił, że wypowiedzenie umowy nie zostało poprzedzone wymaganą prawem procedurą przewidzianą tym przepisem, wobec czego nie spowodowało skutecznego wypowiedzenia umowy kredytowej. W rezultacie powództwo nie było uzasadnione z powodu niewymagalności dochodzonego roszczenia.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, które dotyczyło art. 156² § 1

k.p.c., art. 208 § 1 pkt 4 w zw. z § 3 k.p.c. oraz art. 212 § 1 k.p.c. Podniosła też zarzut naruszenia prawa materialnego - art. 75c ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. pr. bankowe.

We wnioskach domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu, w tym o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódki pozwana wniosła o oddalenie tej skargi oraz o zasądzenie na rzecz jej pełnomocnika zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu według stawki jak dla pełnomocnika z wyboru.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako środek odwoławczy o szczególnym charakterze, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych. Nie stanowi więc ogólnie dostępnego środka zaskarżenia orzeczeń nie satysfakcjonujących stron. Realizacji celu przypisanego skardze kasacyjnej służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowionego w art. 398⁹ k.p.c., w ramach którego Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie występują przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c. przesłanki uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania.

Powódka motywowała wniosek o rozpoznania jej skargi wystąpieniem przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 2, 3 i 4 k.p.c., to znaczy potrzebą dokonania wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, nieważnością postępowania przed Sądem Apelacyjnym oraz oczywistą zasadnością wniesionej skargi.

Nieważność postępowania spowodowana była, zdaniem powódki, oddaleniem przez Sąd Apelacyjny powództwa - uwzględnionego w pierwszej

instancji - w oparciu o okoliczności i podstawę prawną, która nie była przedmiotem zarzutów strony pozwanej w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, ani też nie została wskazana w apelacji, bez uprzedniego poinformowania o możliwości poszerzenia zakresu badania sprawy przed zamknięciem rozprawy. Skarżąca wskazała, że „powyższe równoznaczne było z pozbawieniem strony możliwości obrony jej praw, zwłaszcza, że przyjęta przez sąd odwoławczy konstrukcja prawna pozostaje poza granicami przewidywalności, gdyż nie stanowi sytuacji typowej. Wszakże w stanach faktycznych, w których strona pozwana nie formułuje konkretnych zarzutów w stosunku do wypowiedzenia oraz nie kwestionuje przedstawienia jej możliwości restrukturyzacji przed wypowiedzeniem, powodowy bank nie ma uzasadnionych podstaw do przedkładania dowodów na te okoliczności, bez uprzedniej sygnalizacji takich okoliczności lub zażądania odpowiednich dowodów przez sąd”.

Jednocześnie powódka podkreśliła, że jej skarga jest oczywiście zasadna ze względu na uznanie przez Sąd drugiej instancji, że „pozwana konsekwentnie powoływała się na brak wymagalności roszczenia”, podczas gdy zarzut pozwanej reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika, sprowadzał się do twierdzenia, że nie wypowiedziano umowy, ani jej, ani pożyczkobiorcom, którą to okoliczność powód jednoznacznie wyjaśnił, przedkładając wypowiedzenia wraz z potwierdzeniami doręczenia. Zdaniem skarżącej pozwana, wbrew twierdzeniom Sądu, nie zarzucała nieskuteczności wypowiedzenia, zaś w sytuacji, gdy argumentacja pozwanej, reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika, w zakresie wypowiedzenia „nie odnosiła się do konkretnych okoliczności faktycznych”, powódka nie miała obowiązku przedstawiać dowodów na odparcie wszystkich, bliżej niesprecyzowanych zarzutów. Za oczywiste uchybienie Sądu Apelacyjnego skarżąca uznała ponadto nieskorzystanie przez ten Sąd z uprawnień do działania z urzędu, co umożliwiłoby powódce uzupełnienie dowodów na poparcie swoich twierdzeń oraz udzielenie wyjaśnień koniecznych do zgodnego z prawdą ustalenia podstawy faktycznej dochodzonych przez nią roszczeń, a w konsekwencji - do oddalenia apelacji, gdyż powódka dysponowała dowodami potwierdzającymi zarówno skierowanie do pozwanych przypomnień o zaległości, poprzedzających wypowiedzenie, jak też informacji o możliwości restrukturyzacji

zadłużenia i przedstawiłaby je, gdyby tylko mogła podejrzewać, że okoliczności te stanowią przedmiot rozważań sądu.

Reasumując skarżąca wskazała, że oczywiście zasadne są zarzuty naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa procesowego poprzez niepodjęcie działań z urzędu w celu należytego wyjaśnienia stanu faktycznego, co doprowadziło do wydania orzeczenia nieprzewidywalnego i oczywiście niesprawiedliwego. Tak samo zakwalifikowała zarzuty naruszenia prawa materialnego przez zastosowanie konsekwencji nie wynikających z treści art. 75 c pr. bank.

Jednocześnie za niezbędną uznała wykładnię art. 75 c pr. bank., jako przepisu rodzącego rozbieżne interpretacje w zakresie skutku zaniedbania pouczenia o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia.

Zachowując kolejność przesłanek przedsądu wynikającą z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności rozważył zasadność powołania się przez powódkę na przesłankę z pkt 2 powołanego przepisu. Poważne wątpliwości interpretacyjne wymagające wyjaśnienia rozumieć należy jako niejasności umożliwiające różne rozumienie przepisów w zależności od stosowanych metod wykładni, które nie zostały dotychczas należycie zrekonstruowane. Przy ich przedstawianiu konieczne jest więc sprecyzowanie przyczyn wątpliwości i omówienie konkurencyjnych wariantów rozwiązań, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego piśmiennictwa, ewentualnie - jeżeli konkretny przepis był już przedmiotem wykładni w judykaturze i przyjęta interpretacja jest – zdaniem skarżącego - niewłaściwa - nieodzowne staje się również przedstawienie racji, które przemawiają za zmianą dotychczasowej linii orzeczniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, niepubl.).

Wskazywany przez skarżącą art. 75 c pr. bank. doczekał się już jednak wykładni Sądu Najwyższego w wyrokach z 8 września 2016 r., II CSK 750/15; z dnia 24 września 2015 r., V CSK 698/14 z 27 listopada 2019 r., II CSK 723/18 oraz z 16 grudnia 2020 r., III CSK 196/20 (niepubl.), w których wyjaśniono, że pełni on dla kredytobiorców funkcję gwarantującą dochowanie minimalnego standardu

ostrzegawczo – informacyjnego w wypadku wystąpienia zaległości w spłacie rat kredytowych, którego niezachowanie może prowadzić do uznania wypowiedzenia umowy za bezskuteczne, gdyż tak dotkliwy skutek nie może być czynnością nagłą, zaskakującą dla kredytobiorcy, nawet jeżeli istnieją podstawy do podjęcia jej zgodnie z treścią umowy.

Z kolei w wyroku z 18 czerwca 2021 r., IV CSKP 92/21 (OSNC z 2022 r., nr 1, poz. 9), wydanym ponad miesiąc przed sporządzeniem przez powoda niniejszej skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy - kontynuując wcześniejszą linię orzecniczą - wyjaśnił wprost, że wypowiedzenie przez bank umowy kredytu zawartej z konsumentem jest bezskuteczne, jeśli wcześniej bank nie dopełnił czynności przewidzianych w art. 75c pr. bank., wypowiedzenie jest bowiem w takim wypadku przedwczesne. Stanowczo wyrażony w tym przepisie nakaz połączenia wezwania do dokonania spłaty zadłużenia z informacją o możliwości złożenia przez dłużnika, w terminie 14 dni roboczych od dnia otrzymania wezwania, wniosku o restrukturyzację zadłużenia, powiązany ze zobowiązaniem banku – w razie złożenia takiego wniosku przez kredytobiorcę, do umożliwienia restrukturyzację zadłużenia poprzez zmianę określonych w umowie warunków lub terminów spłaty, jeżeli jest to uzasadnione dokonaną przez bank oceną sytuacji finansowej i gospodarczej kredytobiorcy uzasadnia ocenę skutków zaniedbania tych obowiązków jako powodujących bezskuteczność wypowiedzenia umowy kredytu. Sąd Najwyższy przeanalizował sposób ujęcia obowiązków banku i cel omawianego przepisu, którym jest pomoc kredytobiorcy w kontynuowaniu umowy kredytu, pomimo problemów ze spłatą rat kredytowych, przez umożliwienie restrukturyzacji zadłużenia i modyfikacji stosunku prawnego na przyszłość. Tego celu nie zrealizuje kontraktowa odpowiedzialność odszkodowawcza banku za nienależyte wykonanie umowy lecz jedynie usunięcie skutków wypowiedzenia umowy kredytowej dokonanego z pominięciem pouczenia o obowiązku przeprowadzenia przez bank – na wniosek dłużnika – oceny jego zdolności do spłaty kredytu i możliwości kontynuowania spłaty na zmodyfikowanych zasadach. Taki efekt, wobec niewprowadzenia rygoru nieważności wypowiedzenia, zapewnia jedynie zastosowanie sankcji bezskuteczności wywiezionej w drodze zastosowania wykładni teleologicznej i systemowej. Ten pogląd spotkał się z akceptacją

w orzecnictwie (por. np. wyroki Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 20 lipca 2021 r., I ACa 274/21; Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13 grudnia 2021 r., I ACa 115/21 i z 3 stycznia 2022 r., V ACa 216/20 oraz Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 31 stycznia 2022 r., I AGa 109/21). Trudno więc uznać, że nadal istnieje potrzeba interpretacji wskazanego przez powódkę przepisu.

Drugą przesłanką przedsądu stanowić miała nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji. Stosownie do art. 379 pkt 5 k.p.c. nieważność postępowania występuje wtedy, gdy strona, wbrew swej woli, zostaje faktycznie pozbawiona możliwości działania w tym postępowaniu lub jego istotnej części. Ocena, czy doszło do nieważności, wymaga rozważenia, czy i jakie przepisy procesowe zostały naruszone, jeśli tak, to czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz czy w wyniku ziszczenia się tych dwóch przesłanek, strona nie mogła bronić przysługujących jej praw (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2021 r., III CSK 84/21). Skarżący uważa, że został pozbawiony możliwości obrony swoich praw, ponieważ nie został poinformowany przez Sąd odwoławczy, że Sąd ten będzie badał, czy powód wypełnił obowiązki wynikające z art. 75c pr. bank. Tymczasem Bank jako profesjonalista, reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika winien przedstawić wszystkie dowody niezbędne do wykazania swojego roszczenia już wszczynając postępowanie. Sąd Apelacyjny jedynie ustalił dodatkowo, na podstawie zebranego materiału, jakie zaległości w spłacie kredytu upoważniały bank do wypowiedzenia umowy i jaka procedura powinna poprzedzić tę czynność. Stwierdził, że warunkiem wypowiedzenia umowy kredytowej dłużnikom osobistym w myśl § 40 umowy kredytowej, było niedokonanie przez kredytobiorców spłaty dwóch kolejnych rat kredytu w terminach określonych przez bank w wysłanych do kredytobiorcy i poręczycieli dwóch kolejnych przypomnieniach o których mowa w § 34 części ogólnej umowy. Powód nie załączył do pozwu dokumentów wskazujących na wykonanie tego obowiązku ani w stosunku do dłużników osobistych, ani do pozwanej. Nie wykazał również, że pouczył dłużników osobistych ich uprawnieniach przewidzianych w art. 75c ust. 2 pr. bank. Zbadanie, czy dochowane zostały wymagania prawidłowości wypowiedzenia umowy kredytowej nie stanowi orzekania na innej niż wskazana podstawie prawnej, lecz stanowi stosowanie z urzędu

właściwych przepisów prawa materialnego i brak w tej materii inicjatywy stron nie ma znaczenia (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/08, OSNC 2008 r., nr 6, poz. 55, mającą moc zasady prawnej oraz powoływany już wyrok tego Sądu z 18 czerwca 2021 r., III CSKP 92/20). Sąd Apelacyjny nie miał więc obowiązku pouczać powoda, mającego fachową obsługę prawną, że dostarczył niekompletny materiał dowodowy, skoro ryzyko nieudowodnienia okoliczności niezbędnych do wykazania zasadności roszczenia obciąża stronę, która z tych okoliczności wywodzi korzystne dla siebie skutki prawne (art. 6 k.c. oraz art. 3 i art. 232 zd. pierwsze k.p.c.). Sąd winien korzystać z uprawnień do działania z urzędu w zakresie przeprowadzania dowodów z umiarem i tylko w okolicznościach wskazujących na taką potrzebę. Dochodzenie roszczeń z umów kredytowych jest elementem typowych czynności procesowych banków, których opracowanie dowodowe opiera się na dokumentach znajdujących się w posiadaniu banku. Bank dysponuje fachową pomocą prawną. Trudno w tych okolicznościach dopatrzyć się podstaw usprawiedliwiających zaniechania dowodowe powódki w pierwszej instancji i uzasadniających pouczenie jej, czy wręcz poszukiwanie z urzędu przez sąd dokumentów, które mogłyby świadczyć o wykonaniu obowiązków z art. 75c pr. bankowego. Podstawy takiej nie podsuwa ani art. 5 k.c., ani art. 232 k.p.c.

Nie ma też powodów do stwierdzenia oczywistej zasadności skargi kasacyjnej powódki. Jej treść, rozpatrywana przez przeciętnego prawnika, bez głębszych dociekań, nie uzasadnia pozbawionej wątpliwości oceny, że przynajmniej jedna ze wskazanych w niej podstaw przekonuje jednoznacznie o wadliwości zaskarżonego orzeczenia. Skarżący, powołując się na przesłankę przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. powinien unaocznic te cechy skargi wskazując na kwalifikowany charakter naruszenia przepisów prawa (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 lipca 2015 r., IV CSK 17/15, niepubl.). Wskazywane przez powoda argumenty, dotyczące omówionych już, rzekomych uchybień Sądu odwoławczego, nie przekonują o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Skoro więc wymienione przez skarżącego podstawy przedsądu nie zachodzą, a przebieg i przedmiot postępowania nie wskazują, aby wystąpiły inne

przesłanki z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia tej skargi do rozpatrzenia.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z § 2 pkt 6, § 10 ust 4 pkt 2 i § 15 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

[as]